

1. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTLERİ BİLGİ ŞÖLENİ

TÜRKİYE

KOSOVA

MAKEDONYA

ÖZBEKİSTAN

TÜRKİYE AKGÖRNE ALMANYA AVUSTURYA BAHREYİN
BİRLEŞİK ARAP EMİRLERİ BRÜNEY DÜNYA BANKASI
DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ ERİTREA ERITREYA
TÜRKMENİSTAN KOSOVA PAKİSTAN SİYERİSTAN
İSRAİL KÖRFEY BODONA NİJERİYE KİNGDOM OF SWITZERLAND
MİSİR CEZAYİR GÜRCİSTAN MAKEDONYA
TATARİSTAN KAZAKİSTAN LİBYA ERİTREYA
HİRVATİSTAN BULGARİSTAN ÖZBEKİSTAN
SİRBİSTAN ARNAVUTLUK YUNANİSTAN

NEVŞEHİR
HACI BEKTAŞ VELİ
ÜNİVERSİTESİ

T.C. BAŞBAKANLIK
ATATÜRK KÜLTÜR
MERKEZİ BAŞKANLIĞI

**1. ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTLERİ
BİLGİ ŞÖLENİ
5-7 Kasım 2015**

BİLDİRİ METİNLERİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Yayımları

I. ULUSLARARASI

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTLERİ BİLGİ ŞÖLENİ

“Türkiye - Kosova - Makedonya – Özbekistan”

5 - 7 Kasım 2015

Nevşehir

BİLDİRİ METİNLERİ

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

www.nevsehir.edu.tr

tdkb.nevsehir.edu.tr

2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir

Tel: +90 (384) 228 10 00 & Bel-geç: +90 (384) 215 30 58

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları: 20

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesine aittir. Bütün Hakları saklıdır. Kitabın tümü ya da bir bölümü/bölemleri Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğere yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright 2015 by Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. All rights reserved. No part of this book may be printed, reproduced or distributed by any electrical, optical, mechanical or other means without the written permission of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University

Editör

Prof. Dr. Filiz KILIÇ, Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL
Arş. Gör. Murat GÜR

Kapak Düzeni

Taylan VIRACA

Tasarım-Dizgi

Arş. Gör. Murat GÜR

ISBN: 978-605-4163-29-8

I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Başkentleri Bilgi Şoleni
(Türkiye- Kosova-Makedonya-Özbekistan) Bildiri Metinleri

1.Baskı

Aralık, 2016

Basımevi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Basımevi
Nevşehir

İletişim

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Filiz Kılıç Yerleşkesi
2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 / Nevşehir
Tel: 0384 228 10 00
<http://tdkb.nevsehir.edu.tr>

Onur Kurulu

Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Derya ÖRS (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Turan KARATAŞ (Atatürk Kültür Merkezi Başkanı)

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Filiz KILIÇ

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

Doç. Dr. Hüseyin GÖNEL

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Abdulhalik BAKIR

Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU

Prof. Dr. Adnan TEPECİK

Prof. Dr. Ahmet ATAN

Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN

Prof. Dr. Ahmet Turan YÜKSEL

Prof. Dr. Alena ČATOVIĆ

Prof. Dr. Ali AKTAN

Prof. Dr. Alimcan İNAYET

Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN

Prof. Dr. Behija ZLATAR

Prof. Dr. Bekir DENİZ

Prof. Dr. Bozkurt ERSOY

Prof. Dr. Ćazim HADŽIMEJLIĆ

Prof. Dr. Çetin PEKACAR

Prof. Dr. Demet ULUSOY BİNAN

Prof. Dr. Durmuş ARIK

Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Prof. Dr. Eva CSAKI

Prof. Dr. Eva Csato JOHANSON

Prof. Dr. Fehim NAMETAK

Prof. Dr. Filiz KILIÇ

Prof. Dr. Galip YÜKSEL

Prof. Dr. Harun GÜNGÖR

Prof. Dr. Hasan KURT

Prof. Dr. Hasan ONAT

Prof. Dr. Hayrünnisa ALAN

Prof. Dr. İlhami DURMUŞ

Prof. Dr. İlknur KOLAY

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY

Prof. Dr. İrfan MORİNA

Prof. Dr. İsmail BEKÇİ

Prof. Dr. İsmet ÇETİN

Prof. Dr. Leyla KARAHAN

Prof. Dr. M. Dursun ERDEM

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ

Prof. Dr. Mehmet AÇA

Prof. Dr. Metin EKİCİ

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

Prof. Dr. Mustafa DEMİR

Prof. Dr. Mustafa Servet AKPOLAT

Prof. Dr. Naim KARİMOV

Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR

Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN

Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ

Prof. Dr. Numan Yusuf ARUĆ

Prof. Dr. Nurgün OKTİK

Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU

Prof. Dr. Osman ERAVŞAR

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU

Prof. Dr. Pakize AYTAÇ

Prof. Dr. Refik TURAN

Prof. Dr. Remzi DURAN

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Prof. Dr. Sabina BAKSİĆ

Prof. Dr. Saadeddin GÖMEÇ

Doç. Dr. Adem ÖGER

Doç. Dr. Ali Osman KURT

Doç. Dr. Ali YAMAN

Doç. Dr. Davut KILIÇ

Doç. Dr. Dilaram HAMRAYEVA

Doç. Dr. Fatma Ahsen TURAN

Doç. Dr. Hüseyin GÖNEL

Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

Doç. Dr. Oktay YİVLİ

Doç. Dr. Sadettin BAŞTÜRK

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

Sekreteryaya

Arş. Gör. Murat GÜR

Uzm. Altan ERİK (AKMB)

Arş. Gör. Serkan KÖSE

Arş. Gör. Ahmet UĞUR

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Abdulhalik BAKIR

İPEK YOLU ŞEHİRLERİNİN ORTAÇAĞDAKİ ENDÜSTRİYEL KAPASİTELERİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (BUHÂRÂ SEMERKANT ÖRNEĞİ)..... 13

Prof. Dr. Abdullah ŞENGÜL

KİMLİK İNŞASINDA ŞEHİR KÜLTÜRÜ: ERZURUM ÖRNEĞİ..... 28

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ALTUNGÖK

İLKÇAĞ VE ERKEN ORTAÇAĞLARDA TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİ AÇISINDAN
CEYHUN HAVZASI VE BU HAVZA ÜZERİNDEKİ ŞEHİRLERİN ÖNEMİ..... 40

Araş. Gör. Ahmet UĞUR

PRİŞTİNELİ DİVAN ŞAİRLERİ VE MATRAKÇI NASÛH..... 48

Yrd. Doç. Dr. Ali APALI, Prof. Dr. İsmail BEKÇİ

ANKARA VİLAYETİNİN 1331 VE 1332 (R) YILLARINDA YABANABAD
(KIZILCAHAMAM) VE AVANOS KAZALARININ BELEDİYE BÜTÇELERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ..... 58

Yrd. Doç. Dr. Ali KORKMAZ

BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK ESER BIRAKMA: MAHPERİ HUNAD HATUN81

Prof. Dr. Baltabayeva Alyona YULDAŞKIZI,

Prof.Dr. Maldibek Akmaral JUMAGULKIZI

ULU İPEK YOLU VE İLK TÜRK HALKLARINDA KÜLTÜREL GELİŞİM
GELENEKLERİ..... 89

Prof. Dr. Davut KILIÇ

EVLYA ÇELEBİNİN KALEMİNDEN MAKEDONYA VE ÇEVRESİNDE DİNİ VE
SOSYAL HAYAT 99

Prof.Dr. Dilmurod KURANOV

MA'NAVİYAT BESHIGI ANDIJONDA MADANIY HAYOT VA ADABIY MUHIT
..... 109

Yrd. Doç. Dr. Erkan HİRİK

SEYAHATNÂME PENCERESİNDEN KOSOVA VE CİVARI..... 116

Doç. Dr. Feyzan Göher VURAL, Doç. Dr. Timur VURAL

ANADOLU'DA MÜZİKLE TEDAVİNİN ÜÇ ÖNEMLİ MERKEZİ: AMASYA
EDİRNE VE KAYSERİ 139

Prof. Dr. Filiz KILIÇ

DEVLET OTORİTESİNİN KÜLTÜREL GELİŞİME ETKİSİ: MUŞKARA'DAN
NEVŞEHİR'E 157

Doç. Dr. Gülnoza JORAYEVA

TAŞKENT MEDRESELERİ MANEVİYATIN BAKİ OCAKLARI..... 173

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

TİMURLULAR DEVRİNDE SEMERKANT ŞEHRİNDE TİCARİ FAALİYETLERE
GENEL BİR BAKIŞ 179

Araş. Gör. Kadri H. YILMAZ

HİVE HANLIĞI ve ÖNEMLİ BİR TEMSİLCİSİ: ÂGEHÎ MUHAMMED RIZA..... 190

Prof. Dr. Kazakbay YOLDAŞ

USTRUŞAN'DA BİLİM VE KÜLTÜR 199

Doç. Dr. Lütfiye ASGERZADE

HÜSEYİN CAVİD'DE İSTANBUL: HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE YARATICILIĞI 208

Doç. Madina ARIPOVA

O'ZBEK MILLİY ME'MORCHILIK BEZAKLARINING KITOB GRAFIKASIDAGI
KO'RINISHLARI..... 226

Doç. Dr. Marufjon YULDASHEV, Araş. Gör. Zehra YULDASHEVA

HOKAND: ÖZBEK EDEBİYATI VE MEDENİYETİNİN ALTIN BEŞİĞİ 231

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU

İBN BATTUTA SEYAHATNAMESİNE GÖRE ANADOLU ŞEHİRLERİ 241

Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

BABÜRNÂME'DE ÖZBEKİSTAN ŞEHİRLERİ..... 248

Mehmet HAYIRLIOĞLU

SELÇUKLU BAŞKENTİ KONYA'NIN İLİM VE KÜLTÜR BAŞKENTİ OLMA
SERÜVENİ..... 263

Öğr. Gör. Memduh YAĞMUR

OSMANLIDA İLK SİNEMACILAR: MAKEDONYALI MANAKİ KARDEŞLER 275

Uzman Mukaddes ARSLAN

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTLERİ AÇISINDAN ANKARA VE İSTANBUL'UN MANEVİ-İNANÇ ÖNDERLERİ (HACI BAYRAM-I VELİ VE AZİZ MAHMUD HÜDAİ HZ. ÖRNEĞİ) 288

Arş. Gör. Murat GÜR

YAVUZ BÜLENT BAKİLER'DE KİMLİK VE MEKÂN: ÜSKÜP'TEN KOSOVA'YA.... 306

Yrd. Doç. Dr. Murat ORHUN

KÜLTÜR ŞEHRİ ANDİCAN 313

Doç. Dr. Naile SÜLEYMANOVA

SEMERKAND'LI ALİMLERİN ESERLERİNİN BAKÜ YAZMA NÜSHALARI... 327

Yrd. Doç. Dr. Nil Didem ŞİMŞEK

YAHYA KEMAL VASITASIYLA ÜSKÜP'Ü ANLAMAK..... 334

Okt. Dr. Nursal KUMAŞ

BİR OSMANLI KÜLTÜR BAŞKENTİ OLAN BURSA'NIN VİLÂYET SALNÂMELERİNE GÖRE DEMOGRAFİK YAPISI (1870-1907) 344

Yrd. Doç. Dr. Osman AYDINLI

ÖZBEKİSTAN COĞRAFYASININ ÖNEMLİ ŞEHRİ SEMERKANT'IN YÜKSELİŞİNDE İKTİSADİ FAKTÖRLERİN ETKİSİ VE ŞEHRİN İPEK YOLU ÜZERİNDE ARZETTİĞİ ÖNEM..... 378

Araş. Gör. řerife ÖRDEK

KÜLTÜR TARİHİMİZ AÇISINDAN KALKANDELEN VE KALKANDELEN
DOĞUMLU DİVAN ŞAİRLERİ 401

Yrd. Doç. Dr. Tekin TUNCER, Yrd. Doç. Dr. Ömer KUL

BİR OSMANLI ŞEHRİ KÖPRÜLÜ 419

Yrd. Doç. Dr. Tuğrul BALABAN

STRABON'DAN SABUNCUOĞLU'NA AMASYA: KÜLTÜR MİMARLARI 430

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

GERMİYANOĞULLARINDAN OSMANLI DEVLETİNE ANADOLU SAHASI
TÜRK EDEBİYATINDA KÜTAHYA'NIN YERİ..... 441

Prof. Dr. Tursunali KUZİYEV

A VIEW ON THE HISTORY OF MINARETS ON THE TERRITORY OF
UZBEKISTAN 450

Yrd. Doç. Dr. Ünal ZAL

SEMERKANT'TAN MEKTUP VAR!..... 462

Yrd. Doç. Dr. Veli Savaş YELOK

“TOSHKENTNOMA” VE “PALATKADA YOZİLGAN DOSTON” ADLI
METİNLERDE TAŞKENT..... 479

Yrd. Doç. Dr. Yasemin APALI

OSMANLI'DA MAHALLE MEKTEPLERİNİN DİNİ YAŞANTI ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ 495

Yrd. Doç. Dr. Yunus KAPLAN

PRİZRENLİ SA'YÎ VE ŞİİRLERİ..... 508

YAHYA KEMAL VASITASIYLA ÜSKÜP'Ü ANLAMAK

Yrd. Doç. Dr. Nil Didem Şimşek
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/Eğitim Fakültesi
nildidem.simsek@izu.edu.tr

ÖZET

Türk kültür başkentlerinde yetişmiş ve bu kültürün değerleriyle eser vermiş şahsiyetler, beslendikleri toprağın aynası gibidirler. Özellikle eserlerinde kullandıkları sembollerini analiz etmek vasıtasıyla her daim bu şahsiyetleri ve onların geleneksel duygularını dinamikleştirmiş oluruz.

Yahya Kemal de gelenekten beslenmiş büyük bir şairimizdir. Üsküp'te doğmuş, ilk eğitimini orada almış, dinî kimliği burada şekillenmiştir. Ata yurdunun ona hazırladığı zemin ileride önemli bir edebî şahsiyet olmasını sağlamıştır. Sonraki yıllarda Üsküp'ün sembolik ve manevî değeri bütünleşerek şiirlerinde yer almış; her ne kadar Avrupa'ya giderse gitsin Balkan ezgilerini unutmamış, zihnini şiirsel yolculuklara yönlendirmiştir. Küçük yaşta annesini kaybetmesiyle de Üsküp, onun için bir "anne" motifi hâline gelmiş, içindeki sızıyı şiirleriyle ortaya koymuştur.

Bu çalışmanın amacı; Üsküp'ü, Yahya Kemal vasıtasıyla anlamaya çalışmaktır. Edebî şahsiyetlerin bakış açılarıyla bir şehre, bir kültüre, bir geleneğe bakmak okuyucu açısından ikna edici bir metottur. Özellikle şairlerdeki duyuş kabiliyeti, betimlemeleri ve tanımlamaları güçlendiren bir hassasiyeti de beraberinde getirir. Çalışmada, bu hassasiyete fazlasıyla sahip olan *Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerindeki Üsküp algısı, Üsküp'le ilgili motifler değerlendirilecek; böylece Üsküp onun gözünden bir kez daha şekillenecektir.*

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal, Kendi Gök Kubbe-miz, Üsküp, anne, gurbet, ufuk

GİRİŞ

Kültür; çok anlamlı bir kavram olmasının yanında, içerdiği değerler vasıtasıyla soyut bir kavram olarak karşımıza çıkabilir. Estetik olarak bakıldığında ise kültür; yük-lendiği anlamlar derecesinde birbirinden ayrılmaya başlar. Önemli bir kültür ögesi olan

güzel sanatlar; dile, söze ve yüreğe dokunduğu andan itibaren farklı bir yazınsal sürecin parçası haline gelir. Bu yazınsal süreç, okuyucu karşısına dizeler şeklinde çıktığında *şiiir* denilen çok katmanlı bir türün varlığı da ortaya çıkar. Estetik olmaları bir yana, muhteva bakımından edebî şiiirler, çok defa şairinin biyografik ve psikolojik özelliklerini ortaya çıkaran âdeta birer öz geçmiş vazifesi de görürler. Şairin ideal bir form şeklinde biçimlendirdiği şiiir; sürekliliğini ve şairin hayatından çok sonra da kaynak olma özelliğini korur. Şiiirin taşıdığı imgeler sayesinde; şairin geçmişinden günümüze birtakım anlamlar taşır.

Şiiirler; zaman ve mekân eksenleri doğrultusunda okunduğunda, arketipsel bağlar ortaya çıkar ve bu durum, şairin gerçek bir okuyucu tarafından doğru bir şekilde imlenmesini sağlar. Bu betimleme öbekleri, okur-metin ilişkisini daha işlevsel bir kıvama getirip, metinle okur arasındaki söyleşiyi de başlatır. Hilmi Yavuz'un Prof. Dr. Şârâ Sayın'dan aktardığı gibi; "Okur metin ilişkisinde okuru özgür, bağımsız bir özne, metni ise öznenin üzerine eğildiği statik bir nesne olarak değil, her ikisini de etkileşim süreci içinde oluşan bir bütün olarak görmek gerekir" (Yavuz, 2010: 20). Bu etkileşim içerisinde esere bakıldığında okur, ön yargılarından kurtularak metne yaklaşır ve burada da olduğu gibi, semboller ya da motifler vasıtasıyla geçmişle bugün arasında metnin sahibini anlayacağımız bir köprü kurar.

Bu çalışmanın amacı; Yahya Kemal'in "Kendi Gök Kubbemiz" adlı şiiir kitabında yer alan şiiirler vasıtasıyla Üsküp'ü anlamaya çalışmak, aynı zamanda şiiirleri okuyup incelerken şairin bakış açısıyla Üsküp hakkında bilgi sahibi olabilmektir. Bu amaçla çalışmada; Yahya Kemal Beyatlı'nın şiiirlerindeki Üsküp algısına ve Üsküp'le ilgili motiflere yer verilmiştir. Çalışmada, aşağıdaki sorular cevaplandırılmıştır:

- 1- Yahya Kemal'in hangi şiiirlerinde Üsküp ve Üsküp'le ilgili semboller yer almaktadır?
- 2- "Kendi Gök Kubbemiz" adlı eserdeki sözü edilen semboller ışığında mekân olarak Üsküp'ün özellikleri nelerdir ve Üsküp bu çerçevede nasıl şekillenmiştir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağı olarak, Yahya Kemal'in MEB tarafından 1995 yılında basılan “Kendi Gök Kubbemiz” adlı kitabı seçilmiştir. Bir nitel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi yoluyla kitaptaki şiirler okunmuş, Üsküp'ün sembol olarak kullanıldığı şiirler tespit edilmiş, bu sayede hem Yahya Kemal bir kez daha Üsküp'le buluşturulmuş hem de onun ağzından Üsküp tekrar tekrar tanımlanıp, anlaşılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187). Bu çalışmada yazılı materyal olarak, şairin “Kendi Gök Kubbemiz” adlı şiir kitabı kullanılmıştır. Bu inceleme yöntemiyle elde edilen veriler, içerik analiziyle de çözümlenmiştir. İçerik analizinde; temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:227). İçerik analizi yapılırken öncelikle kullanılan kavramlarla ilgili bilgiler verilir. Daha sonra, üzerinde durulacak temalar bulunup düzenlenir ve elde edilen bulgular yorumlanır. Bu çalışmada; sadece şiirlerin temaları üzerinden gidilip, “gurbet-Üsküp-anne” teması üzerinde odaklanılmıştır. Bu temalar üzerinden bulunan bulgular yorumlanıp, şair vasıtasıyla Üsküp betimlenmeye çalışılmıştır. İçerik analizinde; araştırma sorusuna yönelik bulgular ile çalışmanın amacı arasında bir “iç tutarlılık” olmalıdır. Ayrıca elde edilen tüm bulgular, çalışmanın başlığını ve amacını destekler düzeyde olup, “dış tutarlılık”a da sahip olmalıdır. İç ve dış tutarlılığı sağlayarak yapılan çalışmalarda sonuçlar daha açık ve güvenilir olmaktadır. Aynı zamanda sonuçlar yeterli derecede veri ihtiva ettiğinde araştırmacı tarafından da sonuçlar rahatlıkla değerlendirilebilir olacaktır.

Yahya Kemal'in şiirleri vasıtasıyla, Üsküp algısının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada; MEB tarafından basılan “Kendi Gök Kubbemiz” adlı şiir kitabında yer alan şiirlerdeki *Üsküp*, ana kategori olarak kabul edilmiştir. *Üsküp*, yazar için *gurbet* anlamı taşıdığından şiirler tematik ve içerik olarak incelendiğinde, dizelerde sadece *Üsküp* sözcüğü aranmamış; *Üsküp*'ü çağrıştıran alt kategorilere de bakılmıştır. Bu amaçla; şairin adı geçen şiir kitabında yer alan toplam 81 tane şiir, içerdiği diğer üç sembol (alt kategoriler) etrafında da taranmıştır. Böylece alt kategoriler olarak değerlendirilen *gurbet*, *anne* ve *ufuk* sembolleriyle birlikte *Üsküp* 6 tane şiirde karşımıza çıkmış ve betimlenmiştir. Bu

yöntemle *Üsküp*'ün özellikleri ve Yahya Kemal için *Üsküp*'ün hangi özellikleri taşıdığı ortaya konmuş ve *Yahya Kemal Vasıtasıyla Üsküp'ü Anlamak* başlığı altındaki çalışma daha da netleşmiştir.

Çalışma; yukarıda da söz edildiği gibi sadece araştırma konusu olan semboller çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Çünkü burada amaç; Yahya Kemal'in şiirlerini tahlil etmek değil, *Üsküp-gurbet-anne-ufuk* sembollerinin buluşma noktasında odaklanıp, şair vasıtasıyla bir kültür şehri olan *Üsküp*'ü anlamaktır ya da Yahya Kemal'in kalemiyle *Üsküp* nasıl şekillenmiş ve onda hayal-hakikat, sınırlarını ne ölçüde zorlamıştır? bunu tespit etmektir. Çalışmada; *Üsküp* ve beraberinde *gurbet-anne-ufuk* sembollerini anlamaya çalışırken kuru bir ifade kullanmaktan çok, eldeki malzemenin derinliğini ortaya koyacak titiz ve özenli bir dil kullanılmaya çalışılmıştır. *Üsküp*'ü ana kategori olarak aldığımızda, *Üsküp*'ü çağrıştıran gurbet, anne ve ufuk motifleri alt kategoriler olarak belirlenmiştir.

Çalışmada; okurun niyetini ortaya çıkaracak bir okuma işlevi gerçekleştirerek, özellikle ana ve alt kategoriler üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda; okurla, Yahya Kemal'in şiirleri arasında hermenatik (yorum bilimsel) bir bağ kurularak hem okurun hem de metnin anlam üretmesine zemin hazırlanmıştır. Bu şekilde şiirlere yaklaşılarak geçmiş ile günümüz; şiir ile okur arasında bir köprü kurularak anlama sürecine yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada; Yahya Kemal'in şiirlerinde geçen üç sembolün (*gurbet-anne-ufuk*), metne verdiği anlamı, dolayısıyla niyeti de bulunmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

1- Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

A- Yahya Kemal'in hangi şiirlerinde Üsküp ve Üsküp'le ilgili semboller (gurbet-anne-ufuk) yer almaktadır?

Şiirlerini musikiye yaklaştıran Yahya Kemal, özellikle alafanga yapı unsurlarından uzaklaşıp, klasik musiki fikrini kullanarak bir şiir estetiği oluşturmuştur. “Klasik musiki fikri Yahya Kemal'i Divan şiirine, günlük Türkçeye, destana, tarihe ve Türk insanına götürür” (Kaplan, 1994: 253). Onun şiirlerinin beslendiği musiki unsuru, okuyucuyu Türk tarihine ve Türk tarihinin beslendiği motiflere doğru estetik bir yolculuğa çıkarır. “Yahya Kemal'in şiirlerinde en sık kullandığı kelime ‘ufuk’tur” (Kaplan, 1994: 255). Şiirlerinde

çokça kullandığı *ufuk*, aslında şairin tarihine duyduğu özlemin bir ifadesi şeklinde de yorumlanabilir. Dolayısıyla; *gurbet* onun için *ufukta* bir çizgidir; uzak ve bir o kadar da yakın. Aynı zamanda, gerçeğin dışında hayalî bir unsurdur. Ufka baktığında, sıra hasretini hakiki bir duygu olarak yaşamaya başlar. Yahya Kemal, İstanbul'dan sonra en çok *Üsküp*'ü zikreder. Üsküp, Türk ve Müslüman bir şehirdir. Evlad-ı Fatihan'dan kalan bir nesli ve kültürü böylece bağrına basar.

Kendi Gök Kubbemiz şiir kitabı 3 bölümden oluşmaktadır:

1-Kendi Gök Kubbemiz

2-Yol Düşüncesi

3-Vuslat

A.1.Kendi Gök Kubbemiz bölümünde yer alan şiirler:

MEB yayınları tarafından basılan *Yahya Kemal* Kendi Gök Kubbemiz (1995; VI) adlı eserin girişinde Nihad Sami Banarlı tarafından yazılmış şu ifade yer almaktadır: “Kendi Gök Kubbemiz gurubunda, Türk milletinin, Türkiye topraklarında yarattığı; Türk kanıyla İslâm îmânının birleşmesinden doğan; büyük milliyet ve medeniyetin niteliğini, yüceliğini ve güzelliğini terennüm eden şiirler yer almıştır.”

Böylelikle şiirlere; milliyet, medeniyet ve güzellik temleri aksetmiştir. Edebî eserlerde anlam, okurun dışında kendiliğinden değil, okurla birlikte oluşur. Sembol diye nitelendiğimiz, şiirlerde üzerinde durulan, tekrarlanan ve hissettirilen kavram, bir anlam dizgesi olarak ele alındığında çok daha açık ve anlaşılır bir açıklamayla araştırma sorumlusunun tamamını teşkil eden motifler, anlam üretmeye başlayacaktır.

Açık Deniz: Kitabın 8. sayfasında yer alan bu şiirde şair, çocukluğunun geçtiği Balkan şehirlerinden ve hatta örtük bir şekilde Üsküp'ten bahseder. Şiirde geçen Rakofça'nın, şairin ailesine ait bir çiftlik olduğundan söz eden Özbacı (2006: 18)'ya ek olarak, “Rakofça kırlarının hür havası” ifadesinin akıncı cetlerinin özgürce gezdiği bir dünyanın kelimelerle bezenmiş hâli olduğu da söylenebilir. Şair burada, Rakofça kırlarında yazın kuzeyden esen rüzgârın sesini, bağrında uğultulu bir ses gibi hisseder.

Ufuktaki o sonsuzluğun tadı; gurbete duyduğu özlemin ta kendisidir. “Burada iç sıkıntısından, Yunus Emre’nin tâbiriyle gönül darlığından kurtulmak için dağlarda ve kırlarda dolaşma, tabiatın genişliği içinde teselli arama hareketi son derece mühimdir. İleride görüleceği üzere Yahya Kemal’in şiirlerinde sonsuzluğun maddi sembolleri olan ufuk, deniz, gök ve gayesi belli olmayan gidiş büyük bir yer tutar” (Kaplan, 1994: 258). Vardar Nehri yatağına kurulmuş olan Üsküp, sadece bu şiirde müstakil olarak yer alır. Ufukta kaybolan; Üsküp’le birlikte annesi, anıları ve çocukluğudur. Yahya Kemal, İstanbul’dan sonra en çok Üsküp’ü anar ve bir motif hâline getirir. Bu şiirde, şair, yeryüzünün serhadine gider ancak “O Rüzgâr” şiirinde maalesef bunu beceremez.

O Rüzgâr: Kitabın 36. sayfasında yer alan bu şiirde ise şair, gene *ufuk* motifini, dünya karşısında düşmanın acziyetini izlediği bir mekân olarak belirler. Ancak burada kullanılan *ufuk*; başlı başına Üsküp, anne ve gurbet sembollerini tamamlayıcı bir unsur olarak okuyucunun karşısına çıkmamaktadır.

Şiirin ikinci kısmında “atavizm” denilen *atacılık* kavramı sezdirilmektedir. Birçok kuşaktan beri rastladığımız özellikler yeni bir kuşakta ortaya çıkar. Cedlerine çekme ya da soya çekim gibi o neslin duyuş biçimi bir başka seferin zevkini hatırlatır okuyucuya. Şiirde fethin amacı üzerinde durularak Fatih’in evlâdının gördüğü diğer ufuklar da kâfi değildir.

Karnaval ve Dönüş: Kitabın 61. sayfasında yer alan şiirde; geçmişte ve hâlihazırda da devam eden Nis şehrindeki bağ bozumu şenlikleri yâd edilmektedir. Garp âleminin eğlence türlerinden biridir bu. Neşeyle süslenen ve güzel kıyafetlerin giyildiği ziyafetlere telmih yapılır. Hatta şenliklerde görev alan güzel kızların bir kısmının maskeli, bir kısmının da maskesiz oldukları ifade ediliyor.

Ancak bu durumdan oldukça rahatsız olan Yahya Kemal, yola çıkmaya hazırlanıyor ve bu ruhsuz eğlenceleri geride bırakıyor ve ilginçtir ki bu ülkeden gitmek istiyor. *Ufukta* Çamlıca görünüyor. Böylece artık şair için bir başka sefer vaktinin yaklaştığı görülüyor. İstanbul’a duyulan bu özlem; Üsküp’e benzer bir özlemi hatırlatmaktadır. Zira *Üsküp*, nasıl ki onun için *anne* demekse; İstanbul da *canan* demektir.

Dönsem vatan semasına artık bu ülkeden.

Görsem Erenköyü’ndeki leylâklı bahçede,

Cânanla bir zaman konuşup içtiğim yeri.

(Karnaval ve Dönüş, Kendi Gök kubbemiz, 61)

Şair, vatan toprağından ayrılışının acısını dizelerine bu şekilde taşır. Balkan topraklarını hor kullananları ve Nis karnavalında tepinip eğlenenleri görünce hüzünlenir. Çünkü üzerinde tepinilen topraklar sadece basit bir ülke toprağı değil; doğduğu ve onu doğuranın kucağına yattığı, maneviyatla mayalanmış bir topraktır.

Kaybolan Şehir: Kitabın 71. sayfasında yer alan bu şiirde şair *Üsküp*'ü; Yıldırım Beyazıt'ın diyarı olarak niteler. Çünkü Beyazıt, *Üsküp*'ü fethetmiştir. *Üsküp*, uç beylerinin merkezi durumunda olan bir şehirdi. Daha sonra şehir, sadece fethedildiği için değil aynı zamanda evlad-ı Fatihan'ın ruhu şehre aksettiği içindir ki bir Türk çehresine ve ruhuna sahip olmuştur.

Üsküp toprağı onun için ana kucağından farksızdır. Bir sonbahar günü annesini Balkan topraklarına gömmüşlerdir. Artık onun için *Üsküp*; annesini bağına basan merhametli bir şehirdir. Ama sonrasında manevî kayıpların da yaşandığı bir şehir olmaya başlayacaktır. Bu şehir kayıp olsa da, şair kendisini *Üsküp*'te hayal eder.

A.2.Yol Düşüncesi bölümünde yer alan şiirler:

Nihad Sami Banarlı, *Kendi Gök Kubbemiz* (1995: VI)'in giriş kısmında bu bölüm için şunları söyler: “Şairin düşünüş şiirleri ve bilhassa rindlik, ufuk ve ölüm temaları üzerinde söylediği şiirleri vardır.”

Ufuklar: Kitabın 88. sayfasında yer alan bu şiirinde şair, sanatçı kişiliğinin yapı taşı olan annesini hatırlar. Ufku seyrettikçe annesi aklına gelir ve “ruh ufuksuz yaşamaz” der. Dağların ufkündeki mehâbet, ova ufkunda yerini huzura bırakır. Mehâbetten huzura geçiş, deniz ufkunda teselliye dönüşür. Mehâbet-huzur ve teselli üçgeni şairi, bir müddet sonra derinden duyulan bir yalnızlığa doğru iter ve aklına manevî ufukları çok geniş olan peygamberler gelir. Onlardan ilham alsa da, yüreğindeki 59 yıllık sızıyı dindiremez ve annesinin ölümünü hatırlar.

Annesinin ölümü; bir şehrin kaybı ve teneşir tahtasına dönen ufkun silikleşmesidir. Şiirlerinde *Üsküp*'ün anılması, aslında bir nevi annesinin hatırlanmasıdır. “*Üsküp*'ü ebediyen kaybetmek, çocuğu, çocukluk aşkını, anneyi kaybetmektir; o kadar değerli

olan hâtıraların şehrini neredeyse bir daha görememek demektir. Daha da somuta indirgersek annenin mezarını ziyaret imkânının bile elinden gitmesidir Üsküp'ün kaybedilmesi” (Kahraman, 2001: 30).

Üsküp, Yahya Kemal'in annesi için ideal bir Müslüman şehirdir. Bu nedenle, Üsküp'ten ayrılıp Selanik'e gitmek onlar için çok acı verici olur. Bu travmatik gurbet algısı ve sancılı vuslat kaygısı Yahya Kemal'in sanat anlayışını şekillendirmede çok etkili olur. Veremden ölen anacığı Nakiye Hanım, Üsküp'e gömülür. Bu nedendir ki; şiirlerinde geçen *Üsküp* motifi anne hissiyatını verdiği gibi *anne* motifi de okuyucuya Üsküp'ü hatırlatır.

Gurbet: Kitabın 109. sayfasında yer alan bu şiirde şair, ömrün demliğinde süren anne özlemini kaygı günleri olarak ifade eder. Yalnızlığın acısını yaşamak, onun için işkenceden beter bir hâl alır. Yalnız bu duygu bile insanı harâb etmeye yeter. Yıllarca, Üsküp dışında yaşamış olsa bile, ömrü bir çöl çoraklığında geçmiş, uykusuz ve susuz kalmıştır.

A.3.Vuslat bölümünde yer alan şiirler:

Nihad Sami Banarlı, *Kendi Gök Kubbe* (1995: VI)'in giriş kısmında bu bölüm için şunları söyler: “Daha çok aşk şiirleri sıralanmıştır. Fakat Yahya Kemal, her şiirini mutlaka millî üslûpla söyleyen, büyük tefekkür şairi olduğu için, bu bölümlerin herhangi birindeki şiirlerin çoğu, öteki bölümlere de girebilecek özelliktedir.”

Bu bölümdeki şiirler incelendiğinde; Üsküp'e yönelik motifler olmadığını söyleyebilirsek bile, derinlemesine bir duyuşla bakıldığında, aksine şairin bu bölümde yer alan şiirlerinde *gurbet* fikrinin aşka dönüştüğünü söyleyebiliriz. Çünkü şair varoluş hissini gösterdiği bu bölümdeki şiirlerinde aynı zamanda sonsuzluğun ve sonsuzluğa vaslın tadını hisseder.

B- Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

“Kendi Gök Kubbe” adlı eserdeki sözü edilen semboller ışığında mekân olarak Üsküp'ün özellikleri nelerdir ve Üsküp bu çerçevede nasıl şekillenmiştir?

Yahya Kemal Beyatlı, “Kendi Gök Kubbemiz” adlı eserinde Üsküp’ü; maddî âlemden sıyrılmış, ufuklarda hayalî bir mekân olarak gösterir. Bastığı topraklardan basamayacağı bir mekâna geçiş hissini ortaya koyan şiirleriyle bu ideal Müslüman şehir çokça terennüm edilir. Şiirleriyle Üsküp arasında bağlantı kuran şair, bu vasıta ile *anne-gurbet* ve *ufuk* motiflerini esas alır. Bu motifler açısından yukarıda sözü edilen şiirlere baktığımızda; Üsküp, müstakil bir fikir olarak karşımıza çıkar.

Bu şiirlerinde zaman, mekân ve motif, bir betimleme öbeği olarak kullanılmaktadır. Aslında bu şiirleri; muhayyilesindeki Üsküp’ün özellikleri ve maddî olarak Üsküp’ün çerçevesi şeklinde incelemek, Üsküp’ün manasını çok daha net olarak bulduracaktır. Şair, hatıralarında aslında ailesinin Üsküplü olmadığını ve hatta Nişli olduğunu söylemesine rağmen; annesinin mezarının burada olmasından dolayı ruhunun burada beslendiğinden söz eder.

Yahya Kemal, şiirleri vasıtasıyla; “Üsküp şehrinin Türkler tarafından kurulduğunu ve onları kuran şahsiyetleri, bu şahsiyetlerin Üsküp’teki eserlerini böylece vurgulamış olur” (Yetiş, 1998: 53). Şiirlerine baktığımızda, annesinin üzerindeki etkisi yaşamı boyunca sanatını şekillendirdiği her anında devam etmektedir. Yukarıda sözü edilen şiirlerde *anne-gurbet-ufuk* motifleri, onun şiirlerini yönlendiren önemli noktalar. “Üsküp’ün ve annenin etkisi baştan beri görüldüğü gibi tartışma bile kabul etmez. Öte yandan Yahya Kemal’in şiirin şeklinde yaptıkları da yine anne ve Üsküp’ten aldıkları ile alakalıdır” (Yetiş, 1998: 70).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Osmanlı hâkimiyeti altında uzun yıllar kalmış olan Balkan şehirlerinde çocukluğu geçmiş olan şair, daha sonra mekân değiştirip de ata topraklarından ayrılınca ruhindaki hassasiyetle gurbet ve vuslat temalarını şiirlerine taşımıştır. Belki de, yüreği bu motiflerle kavrulup sonunda dizelere dökülmüş; hissiyatı daha fazla gizli kalamamıştır. Bu coğrafya ile kurduğu kopmaz bağ neticesinde tek tip insan olmaktan uzaklaşıp, kendinden birkaç insan daha üretme gayretinde olmuştur.

Çalışmada; şairin, dağınık gibi görünen bu üç sembolü (*gurbet-anne-ufuk*) bir araya toplanarak “*Üsküp*” teması altında varlığını göstermiştir. Bunlar aynı zamanda

onun edebî şahsiyetini de ortaya çıkaracak önemli noktalardır. Birçok şiirinde bu motiflere yer vermiş; içinden çıkamadığı çocukluk anılarını bu üç sembolle süslemiştir. Bu, bir tür muhayyileyi bezeme işlemidir. Şair her daim, kelimelerle çizdiği tablolarda, *ufukta* gördüğü çizgiyi bir hudut olarak değil; Üsküp’e ve dolayısıyla annesine uzanan bir yol haritası olarak görmektedir. Kendisinin de ifade ettiği gibi; “ufuktaki sonsuzluğun tadı” kanımızca, hem kaçmak hem kurtulmak hem de teslimiyettir.

KAYNAKÇA

Kahraman Â, (2001). Şairin Kalbindeki Şehir, Edebiyatın Saklı Dili. İstanbul: İz Yay.

Kemal Y, (1995). Kendi Gök Kubbemiz. İstanbul: MEB Yay.

Özbalcı M, (2006). Yahya Kemâl’in Duygu ve Düşünce Dünyası. Ankara: Akçağ Yay.
3. Baskı.

Şimşek H, Yıldırım A (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yavuz H, (2010). Okuma Biçimleri. İstanbul: Timaş Yay.

Yetiş K, (1998). Yahya Kemal I Hayatı. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.